

EN JOSEP SOLER I VIDAL

L'exili va ésser la causa de moltes amistats trencades per la distància. O interrompudes, que és una manera més suau de qualificar el mateix drama.

Però també fou motiu de fortes camaraderies, nascudes de la necessitat de mantenir el nostre món dins un altre de més gran que ens acollia. Abans de la nostra guerra, en Josep Soler i jo es pot dir que gairebé no ens coneixíem. Potser havíem coincidit en algun acte polític, però la veritat és que no en conservo record. En canvi, a Mèxic es van produir una colla d'atzars que ens posaren en contacte, en estranyes aventures derivades d'allò que en dèiem "refer la nostra vida", el trasbals de tornar a començar a partir de zero.

és fama que formar associacions que tinguin com a base l'obtenció de beneficis crematístics sol posar en perill l'afecte entre els socis, sobretot si la societat va de mal borràs. El cas d'en Soler i Vidal i meu fou diferent: cada ensopegada ens unia una mica més i, almenys en dues ocasions, reincidírem en la nostra il·lusió de fer l'Amèrica. La qual cosa -tractant-se d'uns homes de negocis de la nostra categoria- volia dir una Amèrica petita, a la mida d'una ambició que no anava més enllà de guanyar-nos honestament la vida.

En aquest punt de la confidència, voldria posar en relleu com veig, com he vist sempre, el meu amic. En Josep Soler és d'aquelles persones que irradien una simpatia natural, espontània. És un home d'un capteniment regular, sense els alts i baixos d'humor que caracteritzen els llunàtics. Sempre calmat, almenys en aparença, amb el somriure a flor de llavis, el seu tracte resulta còmode i agradable. No alça mai la veu, no és propici a exterioritzar enfadaments, tot i que la vida no li ha

estalviat pas disgustos. Ho puc dir perquè n'hem compartit alguns.

En una ocasió, ens va semblar que podíem convertir-nos (a Mèxic) en industrials litògrafs. Com que la falta de capital era absoluta, ens va temptar un anunci de premsa que oferia a lloguer una premsa d'offset. L'amo va resultar ésser un jueu rus, alt i d'una gran corpulència, de maneres brusques, que ja d'entrada ens va mirar de dalt a baix, sense que això sigui dit en sentit figurat. Ens digué que el lloguer de la màquina era de 3.000 pesos al mes i que ell se'n reservaria l'ús durant unes quantes hores setmanals, perquè era fabricant de tintes per a les arts gràfiques i la utilitzava per fer proves. Fascinats, en Soler i jo vam dir que sí de seguida, i el senyor Schwartzmann (que era el nom del propietari) ens va contemplar una estona en silenci, com si examinés una rara espècie d'insectes.

Vam durar poc, seria més exacte parlar de setmanes que de mesos, i al final, quan vam presentar la nostra rendició al senyor Schwartzmann, aquest ens digué: "Des del primer dia, estava segur que acabarien així. Quan vaig veure que acceptaven sense regateig el preu que jo havia llençat com a pur inici de l'estira i aflixa habitual, ja els vaig considerar perduts. ¿Com se'ls pot ocórrer d'anar així pel món? Espero que hagin après alguna cosa."

La veritat és que vàrem aprendre altres coses, que tenien poca relació amb l'art de fer negocis. En Soler tenia la flameta d'estudiar una gran figura històrica del republicanisme català, alternant-ho amb una tenaç recopilació de dades sobre utopies socialistes. Projectava reunir tot aquest material en forma de llibres. I jo també somiava en escriure i hi dedicava uns paradoxals desvetllaments. Tots dos vam descobrir que ens atreia més això que no pas la lluita per la prosperitat material, i penso que aquest fet reblava la nostra amistat.

Vam retornar a Catalunya amb poc temps de diferència, jo una mica abans que ell. I també devia ésser l'atzar, ajudat per llaços d'afecte, que ens va reunir novament, aquesta vegada com a assalariats en una mateixa empresa, una important editorial. En Soler es va guanyar de seguida la fama d'empleat exemplar: arribava sempre a l'hora en punt, s'asseia a la seva taula i es concentrava en la feina. Tenia paraules amables per a tothom, sense abandonar mai el seu acollidor somriure, de manera que obtingué l'estima de tot el personal de la casa. Era un mèrit remarcable, perquè l'editorial tenia una nòmina de més de seixanta treballadors.

En tot aquest temps, el de l'exili i el del retorn i estada definitiva, no recordo que en Soler s'alterés mai. Potser només una vegada i probablement devia tenir tota la raó. Va deixar per uns instants la seva expressió de bonhomia i replicà amb contundència, però sense alçar la veu, sense recórrer a cap paraula feridora.

És difícil, gairebé impossible, explicar tot un caràcter amb unes quantes ratlles. Però se'n poden apuntar els trets principals: en Josep Soler és un home de conviccions profundes, a les quals no ha traït en cap moment de la seva vida. El seu nacionalisme d'esquerres (i no em refereixo a una etiqueta concreta de militància política), el seu sentit de l'amistat i una especial polidesa que és un do del seu tracte, en fan una persona summament estimable. I és tenaç en allò que es proposa, ha dut a bon terme -a desgrat d'una existència agitada- la tasca que s'havia imposat des de la seva joventut com a investigador d'una part important de la nostra història. Li devem unes obres excel·lents, que són una aportació inestimable per al recobriment de la nostra identitat com a poble.

Sempre calmat, amb un aire de sàbia i de llavis, el seu caràcter és una mica irascible. No alça la veu. Pere Calders no és propici a exterioritzar enfadaments, tot i que la vida no li fa